
**Belgische Kamer
van Volksvertegenwoordigers**

GEWONE ZITTING 1997 - 1998 (*)

25 MEI 1998

WETSONTWERP

**tot wijziging van de wet van 14 juli
1991 betreffende de handelspraktijken
en de voorlichting en bescherming
van de consument**

MEMORIE VAN TOELICHTING

DAMES EN HEREN,

De wet van 14 juli 1991 betreffende de handelspraktijken en de voorlichting en bescherming van de consument (hierna W.H.P. genoemd), omvat in haar hoofdstuk V, een afdeling 2 gewijd aan de oneerlijke bedingen (artikelen 31 tot 34).

Deze bepalingen beogen de consument een toegenomen juridische bescherming te verlenen door het verbod af te kondigen, in de overeenkomsten tussen verkopers en consumenten, oneerlijke bedingen te voegen, die het normale evenwicht tussen de rechten en de plichten van de partijen verstoren.

De bepalingen van de wet zijn geordend op de volgende wijze :

1) artikel 31 omschrijft het oneerlijke beding als dat wat een kennelijk onevenwicht schept tussen de partijen ;

2) artikel 32 stelt een lijst op van 21 bedingen die in elk geval moeten beschouwd worden als oneerlijk ;

3) artikel 33 bepaalt dat de rechter de bedingen nietig kan verklaren die vallen onder de algemene

(*) Vierde zitting van de 49ste zittingsperiode

**Chambre des Représentants
de Belgique**

SESSION ORDINAIRE 1997 - 1998(*)

25 MAI 1998

PROJET DE LOI

**modifiant la loi du 14 juillet 1991 sur
les pratiques du commerce et sur
l'information et la protection
du consommateur**

EXPOSE DES MOTIFS

MESDAMES, MESSIEURS,

La loi du 14 juillet 1991 sur les pratiques du commerce et sur l'information et la protection du consommateur (ci-après dénommée L.P.C.) comporte, en son chapitre V, une section 2 consacrée aux clauses abusives (articles 31 à 34).

Ces dispositions visent à donner au consommateur une protection juridique accrue en décrétant l'interdiction d'insérer, dans les conventions entre vendeurs et consommateurs, des clauses abusives, rompant l'équilibre normal entre les droits et les obligations des parties.

Les dispositions de la loi s'ordonnent de la façon suivante :

1) l'article 31 définit la clause abusive comme celle qui crée un déséquilibre manifeste entre les parties;

2) l'article 32 dresse une liste de 21 clauses qui doivent, en tout état de cause, être considérées comme abusives;

3) l'article 33 dispose que le juge peut annuler les clauses qui tombent sous la définition générale de l'ar-

(*) Quatrième session de la 49ème législature

omschrijving in artikel 31. Wat de bedingen betreft die in artikel 32 zijn opgenomen (de «zwarte lijst»), zijn deze nietig en verboden. Zij kunnen derhalve het voorwerp uitmaken van een bevel tot staking;

4) artikel 34 machtigt de Koning het gebruik van bepaalde bedingen voor te schrijven, te verbieden of het gebruik van typecontracten op te leggen. Deze macht werd tot op heden niet uitgeoefend.

Deze bepalingen worden als primordiaal beschouwd in het kader van het beleid ter bescherming van de consument.

Het merendeel van de Europese Staten was België trouwens reeds voorafgegaan en had wetten aangebracht die oneerlijke contractuele bedingen verbieden. Omwille van de ongelijkheden tussen deze nationale wetgevingen en gelet op de noodzaak aan de consument een voldoende beschermingsstelsel te bieden, heeft een Europese richtlijn het licht gezien op 5 april 1993 (richtlijn 93/13/EEG van de Raad betreffende oneerlijke bedingen in consumentenovereenkomsten). Deze richtlijn moest ten laatste op 31 december 1994 omgezet zijn in de nationale rechten.

België heeft in de eerste plaats beschouwd, dat de bepalingen van de artikelen 31 tot 33 W.H.P. voldoende waren om een adequate omzetting van de richtlijn te verzekeren.

De Europese Commissie heeft echter pertinente opmerkingen gemaakt, waaruit blijkt dat sommige bepalingen van de richtlijn niet terug te vinden zijn in het Belgische recht.

Het voornaamste bezwaar komt voort uit het te beperkte toepassingsgebied van de W.H.P..

De W.H.P. sluit inderdaad uit haar toepassingsgebied de titularissen van vrije beroepen uit, die niet worden beschouwd als verkopers in de zin van artikel 1, 6.

De richtlijn daarentegen beoogt de overeenkomsten gesloten tussen een «verkoper» en een consument, en negeert het onderscheid dat in Belgisch recht in de handelspraktijken en de bescherming van de consument wordt gemaakt.

De wet van 3 april 1997 betreffende oneerlijke bedingen in overeenkomsten gesloten tussen titularissen van vrije beroepen en hun cliënten is een eerste bevredigend antwoord geweest dat door België aan de Commissie werd verstrekt.

ticle 31. Quant aux clauses reprises à l'article 32 (la «liste noire»), elles sont réputées nulles et interdites. Elle peuvent dès lors faire l'objet d'un ordre de cessation;

4) l'article 34 autorise le Roi à prescrire ou interdire l'usage de certaines clauses, ou à imposer l'utilisation de contrats-types. Ce pouvoir n'a pas été utilisé à ce jour.

Ces dispositions sont considérées comme primordiales dans le cadre de la politique de protection des consommateurs.

La plupart des Etats européens avaient d'ailleurs précédé la Belgique et adopté des lois interdisant les clauses contractuelles abusives. En raison des disparités entre ces législations nationales et vu la nécessité d'offrir au consommateur un régime suffisant de protection, une directive européenne a vu le jour le 5 avril 1993 (directive 93/13/CEE du Conseil concernant les clauses abusives dans les contrats conclus avec les consommateurs). Cette directive devait être transposée dans les droits nationaux au plus tard le 31 décembre 1994.

La Belgique a tout d'abord considéré que les dispositions des articles 31 à 33 L.P.C. étaient suffisantes pour assurer une transposition adéquate de la directive.

La Commission européenne a cependant fait valoir des observations pertinentes, desquelles il ressort que certaines dispositions de la directive ne se retrouvent pas en droit belge.

La principale objection provient du champ d'application par trop limité de la L.P.C.

En effet, la L.P.C. exclut de son champ d'application les titulaires de professions libérales qui ne sont pas considérés comme des vendeurs au sens de l'article 1er, 6.

La directive, par contre, vise les contrats conclus entre un «professionnel» et un consommateur, et ignore les distinctions qui ont cours dans le droit belge des pratiques du commerce et de la protection du consommateur.

La loi du 3 avril 1997 relative aux clauses abusives dans les contrats conclus avec leurs clients par les titulaires de professions libérales a été une première réponse satisfaisante donnée par la Belgique à la Commission.

Aan de andere geformuleerde bezwaren kon echter slechts worden tegemoetgekomen door een aanpassing van de W.H.P. : dit is het voorwerp van dit wetsvoorstel.

De belangrijkste wijzigingen zijn de volgende :

- aanpassing van de definitie van een onrechtmatig beding, producten en verkoper;
- aanpassing van de lijst der verboden bedingen;
- wijziging van het sanctiesysteem voor onrechtmatige bedingen.

Deze omwerkingen houden vanzelfsprekend rekening met de voornoemde wet van 3 april 1997.

Het is gepast, volgens artikel 8 van de richtlijn, het volgende te onderstrepen: «Ter verhoging van het beschermingsniveau van de consument kunnen de Lidstaten op het onder deze richtlijn vallende gebied strengere bepalingen aannemen of handhaven, voorzover deze verenigbaar zijn met het Verdrag».

Dit wetsontwerp wil derhalve de huidige gunstigere bepalingen uit de W.H.P. behouden. De voorgestelde aanpassingen hebben geen andere reden dan het invoegen in de wet van de minimumbepalingen van de richtlijn, die onmisbaar zijn om een voldoende omzetting van deze laatste te waarborgen, en die er nog niet in voorkomen.

ARTIKELSGEWIJZE BESPREKING

Artikel 1

Dit ontwerp betreft geen van de aangelegenheden bedoeld in de artikelen 74 en 77 van de Grondwet.

Na goedkeuring door de Kamer van Volksvertegenwoordigers is het onderzoek door de Senaat facultatief.

Artikel 1 komt eveneens overeen met artikel 10.2 van de richtlijn 93/13/EEG van de Raad van 5 april 1993 betreffende oneerlijke bedingen in consumentenovereenkomsten.

Dit artikel voorziet dat, wanneer de Staten bepalingen aannemen om zich aan de richtlijn te houden, deze een verwijzing bevatten naar bedoelde richtlijn of van dergelijke verwijzing worden voorzien bij hun officiële publicatie.

Les autres objections formulées ne peuvent cependant être rencontrées que par une adaptation de la L.P.C. : tel est l'objet du présent projet de loi.

Les principales modifications sont les suivantes :

- adaptation de la définition d'une clause abusive, de produits et de vendeur;
- adaptation de la liste des clauses interdites;
- modification du régime de sanction des clauses abusives.

Ces retouches tiennent évidemment compte de la loi du 3 avril 1997 précitée.

Il convient de souligner que selon l'article 8 de la directive, «les Etats membres peuvent adopter ou maintenir, dans le domaine régi par la présente directive, des dispositions plus strictes, compatibles avec le Traité, pour assurer un niveau de protection plus élevé au consommateur».

Le présent projet de loi entend dès lors conserver les dispositions plus favorables actuellement contenues dans la L.P.C. Les adaptations proposées n'ont d'autre raison que d'insérer dans la loi les dispositions minimales de la directive, indispensables pour assurer une transposition suffisante de cette dernière, et qui n'y figurent pas encore.

COMMENTAIRE DES ARTICLES

Article 1er

Le présent projet ne concerne aucune des matières visées aux articles 74 et 77 de la Constitution.

Après adoption par la Chambre des représentants, son examen par le Sénat est facultatif.

L'article 1er se conforme également à l'article 10.2 de la directive 93/13/CEE du Conseil du 5 avril 1993 concernant les clauses abusives dans les contrats conclus avec les consommateurs.

Cet article prévoit que lorsque les Etats adoptent des dispositions pour se conformer à la directive, celles-ci contiennent une référence à la dite directive ou sont accompagnées d'une telle référence lors de leur publication officielle.

Artikel 2

Artikel 31 van de wet van 14 juli 1991 betreffende de handelspraktijken en de voorlichting en bescherming van de consument (hierna W.H.P.) omschrijft het oneerlijke beding als «elk beding of elke voorwaarde die, alleen of in samenhang met een of meer andere bedingen of voorwaarden, een kennelijk onevenwicht schept tussen de rechten en plichten van de partijen».

De term «voorwaarde» werd eveneens gebruikt naast de term «beding», teneinde niet alleen de bedingen met contractueel karakter sensu stricto, maar eveneens de leveringsvoorwaarden met reglementair karakter die gebruikt worden door de verkopers die deel uitmaken van de categorie der openbare diensten (Parl. st. Kamer, 1989-1990, nr 1240-20) te omvatten.

Deze definitie komt geenszins in botsing met artikel 3 van de richtlijn en heeft bijgevolg niet het voorwerp uitgemaakt van enige kritiek van de Commissie.

De huidige tekst van artikel 31 zal voortaan zijn § 1 uitmaken en aangevuld worden met de nieuwe §§ 2, 3 en 4.

De nieuwe § 2 wordt gerechtvaardigd als volgt.

Artikel 1 van de W.H.P. geeft ten opzichte van de richtlijn een te enge definitie van het toepassingsgebied van de wet.

1° Zo wordt de term «producten» als volgt gedefinieerd : lichamelijke roerende zaken. Dit sluit de onroerende goederen uit het toepassingsgebied van de wet.

De richtlijn maakt geen enkel onderscheid in dit opzicht. Zij bedoelt op een algemene manier «de overeenkomsten tussen een verkoper en een consument».

Voor de toepassing van de afdeling «onrechtmatige bedingen», past het bijgevolg de definitie van de term «product» uit te breiden door er de onroerende goederen in te omvatten, evenals de rechten en verplichtingen. Er valt op te merken dat voor de toepassing van de bepalingen inzake reclame, een uitbreiding van het toepassingsgebied eveneens onontbeerlijk is gebleken (artikel 22). De reden vloeide ook hier voort uit de noodzaak, rekening te houden met een Europese richtlijn, en wel de richtlijn van de Raad van 10 september 1984 betreffende het nader tot elkaar brengen van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen der Lidstaten inzake misleidende reclame.

Article 2

L'article 31 de la loi du 14 juillet 1991 sur les pratiques du commerce et sur l'information et la protection du consommateur (ci-après L.P.C.) définit la clause abusive comme toute «clause ou condition qui, à elle seule ou combinée avec une ou plusieurs autres clauses ou conditions, crée un déséquilibre manifeste entre les droits et les obligations des parties».

Le terme «condition» a également été utilisé à côté du terme «clause», afin de viser non seulement les clauses à caractère contractuel sensu stricto, mais également les conditions de fourniture à caractère réglementaire qui sont utilisées par les vendeurs qui font partie de la catégorie des services publics (Doc. parl. Chambre, 1989-1990, n° 1240-20).

Cette définition ne heurte en rien l'article 3 de la directive, et n'a fait, dès lors, l'objet d'aucune critique de la Commission.

Le texte actuel de l'article 31 constituera dorénavant son § 1er auquel seront ajoutés les nouveaux §§ 2, 3 et 4.

Le § 2 nouveau est justifié comme suit.

L'article 1er L.P.C. définit le champ d'application de la loi d'une façon trop étroite par rapport à la directive.

1° Ainsi, le terme «produits» est défini comme suit : biens meubles corporels. Ceci exclut les biens immeubles du champ d'application de la loi.

La directive n'opère aucune distinction à cet égard. Elle vise de manière générale «les contrats conclus entre un professionnel et un consommateur».

Pour l'application de la section «clauses abusives», il convient dès lors d'élargir la définition du terme «produit» en y englobant les biens immeubles, de même que les droits et les obligations. Il est à noter que pour l'application des dispositions en matière de publicité, un élargissement du champ d'application s'est également révélé indispensable (article 22). La raison provenait, ici aussi, de la nécessité de tenir compte d'une directive européenne, en l'espèce la directive du Conseil du 10 septembre 1984 relative au rapprochement des dispositions législatives, réglementaires et administratives des Etats membres en matière de publicité trompeuse.

2° Overigens is de Commissie in haar met redenen omkleed advies van 19 december 1997 van oordeel, dat het begrip «verkoper van producten en diensten» dat het toepassingsgebied van de W.H.P. definieert, niet het geheel van de verbruiks-overeenkomsten omvat.

Volgens de analyse van de Commissie betreft de richtlijn al de overeenkomsten gesloten tussen een consument en een verkoper. Ook al heeft het begrip «verkoop van producten en diensten» inderdaad een zeer ruime betekenis in de W.H.P., het blijft daarentegen onvoldoende om hiertoe soorten overeenkomsten te rekenen die niet voorzien in de verstrekking van een goed of een dienst voor de consument. Zo zou het voor de Commissie moeilijk lijken om tot de werkingssfeer van de wet overeenkomsten te rekenen waarbij de professioneel de koper is (bijvoorbeeld van tweedehands auto's), of overeenkomsten waarin bepalingen ten aanzien van derden zijn vastgelegd (bijvoorbeeld, bij een borgstelling).

De Commissie voegt eraan toe dat in ieder geval de omzettingsmaatregelen de begunstigten in staat moeten stellen om al hun rechten te kennen en om deze zo nodig voor de nationale rechterlijke instanties geldend te maken. Volgens de Commissie dient men vast te stellen dat de tekst van de W.H.P. slechts betrekking heeft op verkoop en dat het dus voor de consument niet zonder meer duidelijk, is dat deze wet in werkelijkheid op al de consumenten-overeenkomsten van toepassing is.

Om een einde te stellen aan de discussies over dit punt, breidt het ontwerp voor de toepassing van deze sectie de definitie van verkoper uit, om op de ruimst mogelijke manier elke natuurlijke of rechtspersoon te beogen die in de overeenkomsten, afgesloten met de consumenten, handelt in het kader van zijn beroepsbezigheid. De titularissen van vrije beroepen, reeds bedoeld in de wet van 3 april 1997, blijven natuurlijk buiten deze definitie.

§ 3 wordt gerechtvaardigd als volgt.

Artikel 4 van de richtlijn bevat twee beoordelingsregels van het oneerlijke karakter van een contractueel beding. Deze regels worden letterlijk overgenomen in § 3.

§ 4 wordt gerechtvaardigd als volgt.

Artikel 5 van de richtlijn bepaalt dat in het geval van overeenkomsten, waarvan alle of bepaalde aan de consument voorgestelde bedingen schriftelijk zijn opgesteld, deze bedingen steeds duidelijk en begrijpelijk moeten zijn opgesteld. In geval van twijfel over de betekenis van een beding, prevaleert de voor de consument gunstigste uitlegging.

2° Par ailleurs, la Commission, dans son avis motivé du 19 décembre 1997, estime que la notion «vendeur de produits et de services» qui définit le champ d'application de la L.P.C., n'englobe pas l'ensemble des contrats de consommation.

Selon l'analyse de la Commission, la directive concerne tous les contrats conclus entre un consommateur et un professionnel. Par contre, même si la notion «vente de produits et de services» a effectivement une signification très large dans la L.P.C., elle reste insuffisante pour couvrir des types de contrats qui n'impliquent pas, pour le consommateur, la disposition d'un bien ou d'un service. Ainsi, selon la Commission, il serait difficile d'y inclure les contrats dans lesquels le professionnel est l'acheteur (par exemple, de voiture d'occasion), ou encore les contrats qui constituent des stipulations pour autrui (par exemple, un cautionnement).

La Commission ajoute que de toute façon, les mesures de transposition doivent permettre aux bénéficiaires de connaître la plénitude de leurs droits et de s'en prévaloir, le cas échéant, devant les juridictions nationales. Selon la Commission, force est de constater que le texte de la L.P.C. ne concerne que les ventes, et qu'il n'est donc pas évident pour le consommateur qu'il faudrait comprendre la loi comme s'appliquant en réalité à l'ensemble des contrats de consommation.

Afin de mettre un terme aux controverses sur ce point, le projet étend, pour l'application de la présente section, la définition de vendeur, afin de viser de la façon la plus large possible toute personne physique ou morale qui, dans des contrats conclus avec les consommateurs, agit dans le cadre de son activité professionnelle. Restent évidemment en dehors de cette définition, les titulaires de professions libérales, déjà visés par la loi du 3 avril 1997.

Le § 3 est justifié comme suit.

L'article 4 de la directive comporte deux règles d'appréciation du caractère abusif d'une clause contractuelle. Ces règles sont reprises textuellement au § 3.

Le § 4 est justifié comme suit.

L'article 5 de la directive dispose que dans le cas des contrats dont toutes ou certaines clauses proposées au consommateur sont rédigées par écrit, ces clauses doivent toujours être rédigées de façon claire et compréhensible. En cas de doute sur le sens d'une clause, l'interprétation la plus favorable au consommateur prévaut.

De Commissie heeft geoordeeld dat deze bepaling niet volledig in Belgisch recht werd omgezet. Inderdaad, artikel 1162 van het Burgerlijk Wetboek, dat stelt dat, in geval van twijfel de overeenkomsten uitgelegd worden ten nadele van hem die bedongen heeft, zou eventueel slechts als een gedeeltelijke omzetting van artikel 5 van de richtlijn kunnen beschouwd worden, dit wil zeggen enkel wat de interpretatieregelen ten voordele van de consument betreft.

Zoals de Commissie onderstreept, treedt artikel 1162 immers pas in werking wanneer de strekking van een overeenkomst niet met volledige zekerheid kan worden bepaald aan de hand van impliciete of expliciete elementen van die overeenkomst (Cass. 28.10.1983, Pas. 1984, I, 228). Met andere woorden, artikel 5 van de richtlijn voorziet in een sanctie bij onbegrijpelijke bedingen; artikel 1162 wordt slechts in laatste instantie aangevoerd als de andere interpretatiemethoden niet tot een eenduidige uitlegging van de overeenkomst leiden.

Ongetwijfeld, gaat de Commissie verder, is het resultaat in vele gevallen hetzelfde, maar een nationale wetgeving heeft artikel 5 pas volledig omgezet wanneer de consument de mogelijkheid wordt geboden deze sanctie onmiddellijk tegen een beding te gebruiken, zodra er onduidelijkheid bestaat over de betekenis van een beding, zonder dat de consument eerst moet aantonen dat op geen enkele andere wijze duidelijkheid kan worden verkregen over de kern van al de impliciete en expliciete elementen van de overeenkomst.

Volgens de Commissie wordt het bijzondere karakter van de in artikel 5 van de richtlijn bedoelde sanctie nog eens benadrukt in de laatste zin van de bepaling (tweede zin van § 4, tweede lid, van het ontwerp), die is goedgekeurd om belemmeringen voor het instellen van een vordering tot staking van de onrechtmatige bedingen weg te nemen.

Het gaat hier om een bijkomende garantie voor de consumenten, namelijk dat het mogelijk moet zijn gerechtelijke stappen te ondernemen om het gebruik van oneerlijke bedingen te doen stoppen, zelfs wanneer bij een gunstige uitlegging voor de consument, de bedoelde bedingen niet noodzakelijkerwijs beschouwd zouden moeten worden als oneerlijk.

Aldus neemt § 4 artikel 5 van de richtlijn over.

Artikel 3

Artikel 32 van de wet bevat, op dit ogenblik, een beperkende lijst van 21 bedingen die in elk geval als oneerlijk worden beschouwd en dus verboden zijn (dit is de zogenoemde «zwarte» lijst).

De bedoeling van de Regering is, in de mate van het mogelijke, deze lijst ongewijzigd te laten en er de

La Commission a estimé que cette disposition n'avait pas été transposée de façon complète en droit belge. En effet, l'article 1162 du Code civil, qui établit qu'en cas de doute, les conventions s'interprètent contre celui qui a stipulé, ne saurait éventuellement être considéré que comme une transposition partielle de l'article 5 de la directive, c'est-à-dire en ce qui concerne la règle de l'interprétation en faveur du consommateur.

En effet, comme le souligne la Commission, l'article 1162 ne joue que lorsqu'il n'est pas possible de déterminer avec certitude le sens de la convention par des éléments intrinsèques ou extrinsèques du contrat (Cass. 28.10.1983, Pas. 1984, I, 228). En d'autres termes, l'article 5 de la directive instaure une sanction pour une clause incompréhensible; l'article 1162 n'intervient qu'en dernier ressort, lorsque les autres méthodes d'interprétation du contrat ne mènent pas à une interprétation certaine.

Sans doute, poursuit la Commission, dans de nombreux cas, le résultat final sera le même; mais une législation nationale ne donne à l'article 5 de la directive son plein effet que lorsque elle permet au consommateur de se prévaloir immédiatement de cette sanction à l'encontre d'une clause dès lors qu'il existe un doute sur son sens, sans que le consommateur ait à démontrer au préalable l'impossibilité d'arriver à une interprétation certaine sur la base de tous les éléments intrinsèques et extrinsèques du contrat.

Selon la Commission, le caractère particulier de la sanction prévue à l'article 5 de la directive est encore indiqué par la dernière phrase de cette disposition (2ème phrase du § 4, alinéa 2, du projet), adoptée en vue de ne pas entraver les actions visant à faire cesser l'utilisation des clauses abusives.

Il s'agit ici d'une garantie supplémentaire pour les consommateurs, à savoir qu'il doit être possible d'agir en justice afin de faire cesser l'utilisation de clauses abusives, même lorsque dans une interprétation favorable au consommateur, les clauses en question ne devraient pas nécessairement être considérées comme abusives.

Le § 4 reprend ainsi l'article 5 de la directive.

Article 3

L'article 32 de la loi comporte, à l'heure actuelle, une liste limitative de 21 clauses qui, en tout état de cause, sont réputées abusives et donc interdites (c'est la liste dite «noire»).

L'intention du Gouvernement est de conserver, dans la mesure du possible, cette liste inchangée et

bedingen van de richtlijn, die er nog niet in voorkomen, aan toe te voegen, en eveneens eventueel dubbel gebruik te vermijden.

COMMENTAAR VAN DE WIJZIGINGEN

1° Om de redenen die uitdrukkelijk geformuleerd zijn in het commentaar op het nieuwe artikel 31, § 2 over de verruiming van het begrip verkoper, wordt het begin van artikel 32 eveneens gewijzigd. Men moet inderdaad elke verwijzing naar het begrip verkoop van producten en diensten schrappen om zoals in de richtlijn, het eenvoudige «tussen een verkoper en een consument gesloten overeenkomsten» te gebruiken.

Volgende aanpassingen van de in artikel 32 opgenomen bedingen zijn overigens noodzakelijk gebleken.

2° Beding opgenomen onder punt 2 van de lijst.

Het beding dat als voorwerp heeft «de prijs te doen schommelen op basis van elementen die enkel afhangen van de wil van de verkoper» is onrechtmatig.

Het heeft geleid tot toepassingsmoeilijkheden en het is verkieslijk te verduidelijken dat deze bepaling de bedingen van prijsindexering niet hindert, in zoverre deze niet onwettig zijn en dat de modaliteiten van deze schommeling uitdrukkelijk worden beschreven in de overeenkomst.

De wettelijkheid van de bedingen voor prijsherziening kan bijvoorbeeld beoordeeld worden in vergelijking met de bepalingen van artikel 57 van de wet van 30 maart 1976 betreffende de economische herstelmaatregelen.

Inzake consumentenkrediet wordt de variabiliteit van de J.K.P. uitdrukkelijk voorzien en gereguleerd door de wet van 12 juni 1991 betreffende het consumentenkrediet : de bijzondere wet heeft voorrang op de algemene wet (Parl. st. Kamer, 1989-1990, 1240-20).

Voor het overige wordt eveneens voorzien in een algemene afwijking inzake financiële diensten. De door de consument verschuldigde rentevoet of de rentevoet verschuldigd aan deze, evenals de tarieven van de financiële diensten, kunnen door de verkoper gewijzigd worden volgens de voorwaarden beschreven onder het tweede en derde streepje van punt 2, bij gebrek aan een toepasbare specifieke wetgeving.

3° Deze wijziging is bedoeld om integraal het beding m) over te nemen van de bijlage bij de richtlijn.

d'y ajouter les clauses de la directive, qui n'y figurent pas encore, tout en évitant d'éventuels doubles emplois.

COMMENTAIRE DES MODIFICATIONS

1° Pour les raisons explicitées dans le commentaire de l'article 31, § 2, nouveau, à propos de l'extension de la notion de vendeur, la phase liminaire de l'article 32 est également modifiée. Il convient en effet de supprimer toute référence à la notion de vente de produits et de services, pour parler plus simplement, comme le fait la directive, de «contrats conclus entre un vendeur et un consommateur».

Les adaptations suivantes des clauses reprises à l'article 32 sont par ailleurs jugées nécessaires.

2° Clause reprise au point 2 de la liste.

La clause qui a pour objet de «faire varier le prix en fonction d'éléments dépendant de la seule volonté du vendeur» est abusive.

Elle a donné lieu à des difficultés d'application et il est préférable de préciser que cette disposition ne fait pas obstacle aux clauses d'indexation des prix, pour autant qu'elles ne soient pas illicites et que les modalités de cette variation soient explicitement décrites dans le contrat.

La licéité des clauses de révision de prix s'appréciera, par exemple, par rapport aux dispositions de l'article 57 de la loi du 30 mars 1976 relative aux mesures de redressement économique.

En matière de crédit à la consommation, la variabilité du T.A.E.G. est explicitement prévue et réglementée par la loi du 12 juin 1991 relative au crédit à la consommation : la loi spéciale prime la loi générale (Doc. parl. Chambre, 1989-1990, 1240-20).

Par ailleurs, il est également prévu une dérogation générale en matière de services financiers. Le taux d'intérêt dû par le consommateur ou dû à celui-ci, de même que les tarifs des services financiers, peuvent être modifiés par le vendeur aux conditions décrites aux deuxième et troisième tirets du point 2, en l'absence de législation particulière applicable.

3° Cette modification est destinée à reprendre intégralement la clause m) de l'annexe à la directive.

4° Het beding bedoeld in punt 17 van artikel 32 en het beding bedoeld onder littera h) van de bijlage vullen elkaar aan en moeten bijgevolg samen worden voorgesteld.

5° Tenslotte vervolledigt 5° de lijst met enkele bedingen die komen uit de bijlage bij de richtlijn.

Artikel 4

Artikel 4 vervangt integraal de huidige tekst van artikel 33 W.H.P. dat de sanctie van de oneerlijke bedingen betreft.

§ 1 Artikel 6, § 1, van de richtlijn bepaalt dat de oneerlijke bedingen in een overeenkomst gesloten met een consument door een verkoper, de consument niet binden.

Nu bepaalt artikel 33, § 1, W.H.P., eenvoudig dat de rechter de bedingen en voorwaarden bepaald bij artikel 31 «kan nietig verklaren». Inderdaad, enkel de bedingen en voorwaarden opgesomd in de zwarte lijst van artikel 32 worden «nietig en verboden» verklaard door § 2. Het past het onderscheid te laten varen tussen de bedingen die overeenkomen met de algemene omschrijving van artikel 31 en de bedingen opgesomd in artikel 32.

Elk beding of voorwaarde die valt onder de definitie van artikel 31, § 1, of die voorkomt op de zwarte lijst van artikel 32, moet worden verboden en als nietig worden beschouwd. Dit is de reden van bestaan van het eerste lid van het nieuwe artikel 33.

Het tweede lid van de nieuwe § 1 bepaalt, in navolging van artikel 6 van de richtlijn, dat de overeenkomst bindend blijft voor de partijen, indien zij kan blijven voortbestaan zonder de oneerlijke bedingen.

Tenslotte neemt het nieuwe lid 3 de huidige § 3 over die geen bijzondere bespreking vergt.

§ 2 Artikel 6, § 2, van de richtlijn bepaalt :

«De Lidstaten nemen de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat de consument de door deze richtlijn geboden bescherming niet wordt ontzegd door de keuze van het recht van een derde land als recht dat op de overeenkomst van toepassing is, wanneer er een nauwe band bestaat tussen de overeenkomst en het grondgebied van de Lidstaten».

Deze bepaling wordt niet omgezet door de huidige tekst van de W.H.P..

De doelstelling, die door de richtlijn is beoogd, is, dat een beding, dat de minder beschermende wet van

4° La clause visée au point 17 de l'article 32 et la clause visée au littera h) de l'annexe se complètent et doivent dès lors être présentées ensemble.

5° Enfin, le 5° complète la liste de quelques clauses provenant de l'annexe à la directive.

Article 4

L'article 4 remplace intégralement le texte actuel de l'article 33 L.P.C. qui concerne la sanction des clauses abusives.

§ 1er L'article 6, § 1er, de la directive dispose que les clauses abusives figurant dans un contrat conclu avec un consommateur par un professionnel ne lient pas le consommateur.

Or, l'article 33, § 1er, L.P.C. dispose simplement que le juge «peut annuler» les clauses et conditions définies à l'article 31. En effet, seules les clauses et conditions énumérées à la liste noire de l'article 32 sont déclarées «nulles et interdites» par le § 2. Il convient d'abandonner la distinction entre les clauses correspondant à la définition générale de l'article 31 et les clauses énumérées à l'article 32.

Toute clause ou condition tombant sous la définition de l'article 31, § 1er, ou figurant dans la liste noire de l'article 32, doit être interdite et considérée comme nulle. Telle est la raison d'être du premier alinéa de l'article 33 nouveau.

Le second alinéa du § 1er nouveau dispose, à l'instar de l'article 6 de la directive, que le contrat reste contraignant pour les parties, s'il peut subsister sans les clauses abusives.

Enfin, l'alinéa 3 nouveau reprend le § 3 actuel qui n'appelle pas de commentaire particulier.

§ 2 L'article 6, § 2, de la directive dispose :

«Les Etats membres prennent les mesures nécessaires pour que le consommateur ne soit pas privé de la protection accordée par la présente directive du fait du choix du droit d'un pays tiers comme droit applicable au contrat, lorsque le contrat présente un lien étroit avec le territoire des Etats membres».

Cette disposition n'est pas transposée par le texte actuel de la L.P.C.

L'objectif visé par la directive est de rendre inopposable au consommateur une clause déclarant ap-

een derde Staat aan de Europese Unie van toepassing verklaart op de overeenkomst, niet kan tegen-
geworpen worden aan de verbruiker indien de over-
eenkomst een nauwe band vertoont met het
grondgebied van de Lidstaten.

De tekst van de richtlijn verduidelijkt echter de
gevallen niet waar een overeenkomst een nauwe band
met een Lidstaat vertoont.

In tegenstelling tot wat de Raad van State oppert
in zijn advies over het wetsvoorstel betreffende on-
eerlijke bedingen in overeenkomsten gesloten tussen
titularissen van vrije beroepen en hun cliënten (Parl.
st. Kamer, 1996-1997, 715/1, p. 19), gaat de richtlijn
niet zo ver aan de nationale wetgever op te leggen
een wet aan te duiden die van toepassing is op de
overeenkomst.

§ 2 van dit artikel beperkt zich bijgevolg tot het
ongeschreven beschouwen van een beding, dat de wet
van een derde Staat van toepassing verklaart op de
overeenkomst, wanneer aan volgende voorwaarden
voldaan is :

— men bevindt zich in de aangelegenheden en het
toepassingsgebied van deze wet,

— bij ontstentenis van dit beding, zou de wet van
een Lidstaat van toepassing zijn volgens het interna-
tionale privaatrecht, dit wil zeggen overeenkomstig
de Conventie van Rome van 19 juni 1980 op de wet
die van toepassing is op de contractuele verplichtin-
gen,

— de wet die van toepassing wordt verklaard door
het beding biedt minder bescherming aan de consu-
ment.

De redactie weerhouden in artikel 11 van de wet
van 3 april 1997 werd hernomen. Er werd evenmin
gekozen voor de formulering die de Raad van State
over dit ontwerp voorstelde. De Commissie was im-
mers van oordeel dat de tekst van de voornoemde wet
de juiste omzetting was van artikel 6, 2, van de richt-
lijn.

Artikel 5

De Commissie voor Onrechtmatige Bedingen, op-
gericht binnen de Raad voor het Verbruik, is een raad-
gevende instelling die belast is met het verstrekken
van adviezen.

Er wordt op haar normaal een beroep gedaan door
de Minister.

plicable au contrat la loi moins protectrice d'un Etat
tiers à l'Union européenne, lorsque le contrat présente
un lien étroit avec le territoire des Etats membres.

Le texte de la directive ne précise cependant pas
les cas dans lesquels le contrat présente un lien étroit
avec un Etat membre.

Contrairement à ce que suggère le Conseil d'Etat
dans son avis sur le projet de loi relative aux clauses
abusives dans les contrats conclus avec leurs clients
par les titulaires de professions libérales (Doc. parl.
Chambre, 1996-1997, 715/1, p. 19), la directive ne va
pas jusqu'à imposer au législateur national de dési-
gner une loi applicable au contrat.

Le § 2 du présent article se contente dès lors de
réputer non écrite, une clause déclarant applicable
au contrat la loi d'un Etat tiers lorsque les conditions
suivantes sont réunies :

— on se trouve dans les matières et la champ d'ap-
plication de la présente loi,

— en l'absence de cette clause, la loi d'un Etat
membre serait applicable selon le droit international
privé, c'est-à-dire conformément à la Convention de
Rome du 19 juin 1980 sur la loi applicable aux obli-
gations contractuelles,

— la loi déclarée applicable par la clause est moins
protectrice du consommateur.

C'est la rédaction retenue à l'article 11 de la loi du
3 avril 1997 qui a été reprise. La formulation suggé-
rée par le Conseil d'Etat sur le présent projet n'a pas
davantage été retenue, la Commission ayant estimé
que le texte repris dans la loi précitée transposait
correctement l'article 6, 2, de la directive.

Article 5

La Commission des Clauses abusives, créée au sein
du Conseil de la Consommation, est un organe con-
sultatif chargé de donner des avis.

Elle est normalement saisie par le Ministre.

Artikel 35, § 3, breidt haar mogelijkheden voor aanhangigmaking niet alleen uit tot de consumenten-organisaties, tot de interprofessionele en bedrijfs-groeperingen, maar ook tot de «bedrijven».

Het lijkt ongelegen de bedrijven toe te laten individueel beroep te doen op deze Commissie die zich in essentie moet wijden aan haar opdrachten van algemeen belang, zoals bepaald in artikel 34, tweede lid, en in artikel 36.

Artikel 6

Op dezelfde wijze voorziet artikel 36, § 1, tweede lid, dat niet alleen de interprofessionele en bedrijfs-groeperingen of de consumenten-organisaties, maar eveneens de «verkopers» het advies van de Commissie kunnen vragen over ontwerpen van bedingen of voorwaarden, gebruikt in de overeenkomsten.

Ook hier past het om de Commissie niet een rol van juridisch adviseur van de bedrijven toe te kennen. Het opstellen van algemene verkoopvoorwaarden, op vraag van de bedrijven, kan geen opdracht uitmaken van de Commissie voor Onrechtmatige Bedingen.

Artikel 7

Artikel 7 van de richtlijn voorziet dat de beroepen, die uitgaan van consumentenorganisaties en bedoeld zijn om een eind te maken aan het gebruik van onrechtmatige bedingen, «afzonderlijk of gezamenlijk, moeten kunnen worden ingesteld tegen verschillende verkopers in dezelfde economische sector of hun verenigingen die gebruik maken dan wel het gebruik aanbevelen van dezelfde of gelijksoortige algemene contractuele bedingen».

De voorgestelde toevoeging bij § 1 van artikel 98 W.H.P. beoogt deze bepaling van de richtlijn om te zetten.

Het werd nochtans verkieslijk geacht deze nieuwe mogelijkheid niet te beperken tot enkel de consumentenorganisaties, maar ze eveneens uit breiden tot de andere actoren die tussenbeide komen inzake staking.

Artikel 8

Artikel 8 strekt ertoe de wet van 3 april 1997 betreffende oneerlijke bedingen in overeenkomsten gesloten tussen titularissen van vrije beroepen en hun cliënten, in overeenstemming te brengen met artikel 5 van de richtlijn. Met het oog hierop wordt in artikel 5, lid 2, van de wet bedoelde uitleggingsregel van schriftelijke bedingen, volgens dewelke de voor de consument gunstigste interpretatie prevaleert ingeval van twijfel over de betekenis van een beding,

L'article 35, § 3, élargit ses possibilités de saisine non seulement aux organisations de consommateurs, aux groupements professionnels et interprofessionnels, mais aussi aux «entreprises».

Il apparaît inopportun d'autoriser les entreprises à saisir individuellement cette Commission qui doit se consacrer essentiellement à ses missions d'intérêt général, définies à l'article 34, al. 2, et à l'article 36.

Article 6

De même, l'article 36, § 1er, 2ème alinéa, prévoit que non seulement les groupements professionnels et interprofessionnels ou les organisations de consommateurs, mais également «les vendeurs», peuvent demander l'avis de la Commission sur des projets de clauses ou conditions utilisées dans les contrats.

Ici aussi, il convient de ne pas donner à la Commission un rôle de conseiller juridique des entreprises. La rédaction de conditions générales de vente, à la demande des entreprises, ne peut constituer la mission de la Commission des Clauses abusives.

Article 7

L'article 7 de la directive prévoit que les recours émanant d'organisations de consommateurs et destinés à faire cesser l'utilisation de clauses abusives doivent pouvoir être «dirigés, séparément ou conjointement, contre plusieurs professionnels du même secteur économique ou leurs associations qui utilisent ou recommandent l'utilisation des mêmes clauses contractuelles générales, ou de clauses similaires».

L'ajout proposé au § 1er de l'article 98 L.P.C. vise à transposer cette disposition de la directive.

Il a cependant été jugé préférable de ne pas limiter cette nouvelle possibilité aux seules organisations de consommateurs, mais de l'étendre également aux autres acteurs intervenant en matière de cessation.

Article 8

L'article 8 vise à mettre la loi du 3 avril 1997 relative aux clauses abusives dans les contrats conclus avec leurs clients par les titulaires de professions libérales, en conformité avec l'article 5 de la directive. A cet effet, la règle d'interprétation des clauses écrites prévue à l'article 5, alinéa 2 de la loi, selon laquelle l'interprétation la plus favorable au consommateur prévaut en cas de doute sur le sens d'une clause, est déclarée inapplicable dans le cadre de l'ac-

ontoepasselijk verklaard in het kader van de in artikelen 6 tot 8 van de wet bedoelde vordering tot staking. Deze ontoepasselijkheid wil belemmeringen wegnemen voor het instellen van vorderingen die ertoe strekken een einde te maken aan het gebruik van oneerlijke bedingen, door zulke vorderingen mogelijk te maken, zelfs wanneer, door toepassing van de hierboven vermelde uitleggingsregel, deze bedingen niet als oneerlijk kunnen aanzien worden.

Dezelfde bepaling wordt overgenomen in artikel 31, § 4, in fine, van de W.H.P., ingevoegd door artikel 2 van dit ontwerp.

*De Vice-Eerste Minister en
Minister van Economie,*

E. DI RUPO

*De minister van Landbouw en de
Kleine en Middelgrote
Ondernemingen,*

K. PINXTEN

De minister van Justitie,

T. VAN PARYS

tion en cessation prévue aux articles 6 à 8 de la loi. Cette inapplicabilité permet de ne pas entraver les actions visant à faire cesser l'utilisation des clauses abusives en rendant possible de telles actions, même lorsque par application de la règle précitée d'interprétation favorable au consommateur, ces clauses pourraient ne pas être considérées comme abusives.

La même disposition est reprise à l'article 31, § 4, in fine, de la L.P.C., inséré par l'article 2 du présent projet.

*Le Vice-Premier Ministre et
Ministre de l'Economie,*

E. DI RUPO

*Le ministre de l'Agriculture et
des petites et moyennes
entreprises,*

K. PINXTEN

Le ministre de la Justice,

T. VAN PARYS

VOORONTWERP VAN WET

onderworpen aan het advies van de Raad van State

Voorontwerp van wet tot wijziging van de wet van 14 juli 1991 betreffende de handelspraktijken en de voorlichting en bescherming van de consument

Artikel 1

Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 78 van de Grondwet.

Zij vervolledigt de uitvoering van de richtlijn van de Raad nr 93/13/EEG van 5 april 1993 betreffende oneerlijke bedingen in consumentenovereenkomsten.

Artikel 2

In artikel 31 van de wet van 14 juli 1991 betreffende de handelspraktijken en de voorlichting en bescherming van de consument, waarvan de tegenwoordige tekst § 1 zal vormen, worden de §§ 2, 3 en 4 toegevoegd, luidend als volgt :

«§ 2 Voor de toepassing van deze afdeling moet onder producten, niet enkel alle lichamelijke roerende zaken, maar ook alle onroerende zaken worden verstaan.

§ 3 Voor de beoordeling van het onrechtmatige karakter van een beding van een overeenkomst worden alle omstandigheden rond de sluiting van de overeenkomst, alsmede alle andere bedingen van de overeenkomst of van een andere overeenkomst waarvan deze afhankelijk is, op het moment waarop de overeenkomst is gesloten in aanmerking genomen, rekening houdend met de aard van de goederen of diensten waarop de overeenkomst betrekking heeft.

De beoordeling van het onrechtmatige karakter van bedingen heeft geen betrekking op de bepaling van het eigenlijke voorwerp van de overeenkomst, noch op de gelijkwaardigheid van enerzijds de prijs of vergoeding en anderzijds de als tegenprestatie te leveren producten of te verrichten diensten, voor zover die bedingen duidelijk en begrijpelijk zijn geformuleerd.

§ 4 Indien alle of bepaalde bedingen van de overeenkomst schriftelijk zijn, moeten ze duidelijk en begrijpelijk zijn opgesteld.

Ingeval van twijfel over de betekenis van een beding, prevaleert de voor de consument gunstigste interpretatie.»

Artikel 3

In artikel 32 van dezelfde wet worden de volgende wijzigingen aangebracht:

AVANT-PROJET DE LOI

soumis à l'avis du Conseil d'Etat

Avant-projet de loi modifiant la loi du 14 juillet 1991 sur les pratiques du commerce et sur l'information et la protection du consommateur

Article 1er

La présente loi règle une matière visée à l'article 78 de la Constitution.

Elle complète la mise en oeuvre de la directive du Conseil n° 93/13/CEE du 5 avril 1993 concernant les clauses abusives dans les contrats conclus avec les consommateurs.

Article 2

A l'article 31 de la loi du 14 juillet 1991 sur les pratiques du commerce et sur l'information et la protection du consommateur, dont le texte actuel formera le § 1er, sont ajoutés les §§ 2, 3 et 4 rédigés comme suit :

«§ 2 Pour l'application de la présente section, il faut entendre par produits, non seulement les biens meubles corporels, mais aussi les immeubles.

§ 3 Le caractère abusif d'une clause contractuelle est apprécié en tenant compte de la nature des biens ou services qui font l'objet du contrat et en se référant, au moment de la conclusion du contrat, à toutes les circonstances qui entourent sa conclusion, de même qu'à toutes les autres clauses du contrat, ou d'un autre contrat dont il dépend.

L'appréciation du caractère abusif des clauses ne porte ni sur la définition de l'objet principal du contrat, ni sur l'adéquation entre le prix et la rémunération, d'une part, et les produits ou services à fournir en contrepartie, d'autre part, pour autant que ces clauses soient rédigées de manière claire et compréhensible.

§ 4 Lorsque toutes ou certaines clauses du contrat sont écrites, ces clauses doivent être rédigées de manière claire et compréhensible.

En cas de doute sur le sens d'une clause, l'interprétation la plus favorable au consommateur prévaut.»

Article 3

A l'article 32 de la même loi sont apportées les modifications suivantes :

1° het 2e punt van de lijst wordt aangevuld als volgt :

«Deze bepaling doet geen afbreuk aan bedingen van prijs-schommelingen, voor zover deze niet onwettig zijn en de wijze waarop de prijzen worden aangepast expliciet beschreven is in de overeenkomst;»

2° het 5e punt van de lijst wordt aangevuld als volgt :

«of hem het exclusieve recht te geven om één of ander beding van de overeenkomst te interpreteren» ;

3° het 17e punt van de lijst wordt aangevuld als volgt :

«of een overeenkomst van bepaalde duur automatisch te verlengen terwijl een al te ver van het einde van de overeenkomst verwijderde datum is vastgesteld als uiterste datum voor de kennisgeving van de wil van de consument om de overeenkomst niet te verlengen» ;

4° de lijst wordt aangevuld als volgt :

«22. de wettelijke aansprakelijkheid van de verkoper uit te sluiten of te beperken bij overlijden of lichamelijk letsel van de consument ten gevolge van een doen of nalaten van deze verkoper;

23. op onweerlegbare wijze de instemming van de consument vast te stellen met bedingen waarvan deze niet daadwerkelijk kennis heeft kunnen nemen vóór het sluiten van de overeenkomst;

24. de verkoper toe te staan door de consument betaalde bedragen te behouden wanneer deze afziet van het sluiten van de overeenkomst, zonder erin te voorzien dat de consument een gelijkwaardig bedrag aan schadevergoeding mag ontvangen van de verkoper wanneer deze afziet;

25. de verkoper toe te staan door de consument betaalde bedragen te behouden ingeval de verkoper zelf de overeenkomst opzegt ;

26. de verplichting van de verkoper te beperken om de verbintenissen na te komen die door zijn gevolmachtigden zijn aangegaan, of diens verbintenissen te laten afhangen van het naleven van een bijzondere formaliteit;

27. op ongepaste wijze de wettelijke rechten van de consument ten aanzien van de verkoper of een andere partij in geval van volledige of gedeeltelijke wanprestatie of van gebrekkige uitvoering door de verkoper van een van diens contractuele verplichtingen uit te sluiten of te beperken;

28. te voorzien in de mogelijkheid van overdracht van de overeenkomst door de verkoper, wanneer hierdoor de garanties voor de consument zonder diens instemming geringer kunnen worden.»

1° le point 2 de la liste est complété comme suit :

«Cette disposition ne fait pas obstacle aux clauses de variation de prix pour autant qu'elles ne soient pas illicites et que le mode d'adaptation du prix soit explicitement décrit dans le contrat;»

2° le point 5 de la liste est complété comme suit :

«ou de lui conférer le droit exclusif d'interpréter une quelconque clause du contrat;»

3° le point 17 de la liste est complété comme suit :

«ou de proroger automatiquement un contrat à durée déterminée alors qu'une date excessivement éloignée de la fin du contrat a été fixée comme date limite pour exprimer cette volonté de non-prorogation de la part du consommateur;»

4° la liste est complétée comme suit:

«22. d'exclure ou de limiter la responsabilité légale du vendeur en cas de mort du consommateur ou de dommages corporels causés à celui-ci, résultant d'un acte ou d'une omission de ce vendeur;

23. constater de manière irréfragable l'adhésion du consommateur à des clauses dont il n'a pas eu, effectivement, l'occasion de prendre connaissance avant la conclusion du contrat;

24. permettre au vendeur de retenir des sommes versées par le consommateur lorsque celui-ci renonce à conclure le contrat, sans prévoir le droit, pour le consommateur, de percevoir une indemnité d'un montant équivalent de la part du vendeur lorsque c'est celui-ci qui renonce;

25. permettre au vendeur de retenir les sommes versées par le consommateur lorsque c'est le vendeur lui-même qui résilie le contrat;

26. restreindre l'obligation du vendeur de respecter les engagements pris par ses mandataires ou de soumettre ses engagements au respect d'une formalité particulière;

27. exclure ou limiter de façon inappropriée les droits légaux du consommateur vis-à-vis du vendeur ou d'une autre partie en cas de non-exécution totale ou partielle ou d'exécution défectueuse par le vendeur d'une quelconque de ses obligations contractuelles;

28. prévoir la possibilité de cession du contrat de la part du vendeur, lorsqu'elle est susceptible d'engendrer une diminution des garanties pour le consommateur, sans l'accord de celui-ci.»

Artikel 4

Artikel 33 van dezelfde wet wordt vervangen door de volgende bepaling:

«Art. 33

§ 1 Elk onrechtmatig beding in de zin van de bepalingen van deze wet is verboden en nietig.

De overeenkomst blijft bindend voor de partijen, indien de overeenkomst zonder de onrechtmatige bedingen kan voortbestaan.

De consument kan niet afzien van de rechten die hem bij deze afdeling worden toegekend.

§ 2 Een beding dat de wet van een Staat die geen lid is van de Europese Unie op de overeenkomst toepasselijk verklaart, wordt wat de in deze wet geregelde aangelegenheden betreft voor niet geschreven gehouden wanneer bij gebreke van dat beding de wet van een Lidstaat van de Europese Unie toepasselijk zou zijn en die wet de consument in de genoemde aangelegenheden een hogere bescherming verleent».

Artikel 5

In artikel 35, § 3, eerste lid, van dezelfde wet, worden de woorden «de bedrijven of» geschrapt.

In artikel 36, §1, tweede lid, van dezelfde wet, wordt het woord «Verkopers», zoals vermeld vóór de woorden «interprofessionele en bedrijfsgroeperingen», geschrapt.

Artikel 6

Artikel 98, § 1, van dezelfde wet, wordt aangevuld met het volgende lid :

«De vordering tot staking van de door artikel 33 verboden handelingen kan, afzonderlijk of gezamenlijk, worden ingesteld tegen verscheidene verkopers van dezelfde economische sector of hun verenigingen die gebruik maken dan wel het gebruik aanbevelen van dezelfde of van soortgelijke algemene contractuele bedingen.»

Artikel 7

Deze wet treedt in werking op de eerste dag van de tweede maand volgend op die gedurende welke zij in het *Belgisch Staatsblad* is bekendgemaakt.

Article 4

L'article 33 de la même loi est remplacé par la disposition suivante :

«Art. 33

§ 1er Toute clause abusive au sens des dispositions de la présente loi, est interdite et nulle.

Le contrat reste contraignant pour les parties, s'il peut subsister sans les clauses abusives.

Le consommateur ne peut renoncer au bénéfice des droits qui lui sont conférés par la présente section.

§ 2 Une clause déclarant applicable au contrat la loi d'un Etat tiers à l'Union Européenne est réputée non écrite en ce qui concerne les matières régies par la présente section lorsque, en l'absence de cette clause, la loi d'un Etat membre de l'Union européenne serait applicable et que cette loi procure une protection plus élevée au consommateur dans lesdites matières».

Article 5

A l'article 35, § 3, alinéa 1er, de la même loi, les mots «les entreprises ou» sont supprimés.

A l'article 36, § 1er, 2ème alinéa, de la même loi, les mots «Les vendeurs», figurant avant les mots «les groupements professionnels et interprofessionnels», sont supprimés.

Article 6

L'article 98, §1er, de la même loi, est complété par l'alinéa suivant :

«L'action en cessation des actes interdits par l'article 33 peut être dirigée, séparément ou conjointement, contre plusieurs vendeurs du même secteur économique ou leurs associations qui utilisent ou recommandent l'utilisation des mêmes clauses contractuelles générales, ou de clauses similaires.»

Article 7

La présente loi entre en vigueur le premier jour du deuxième mois qui suit celui au cours duquel elle aura été publiée au *Moniteur belge*.

ADVIES VAN DE RAAD VAN STATE

De RAAD VAN STATE, afdeling wetgeving, eerste kamer, op 19 november 1997 door de Minister van Economie verzocht hem van advies te dienen over een voorontwerp van wet «tot wijziging van de wet van 14 juli 1991 betreffende de handelspraktijken en de voorlichting en bescherming van de consument», heeft op 11 december 1997 het volgende advies gegeven :

STREKKING VAN HET ONTWERP

Het voor advies aan de Raad van State voorgelegde ontwerp beoogt vooreerst een verdere omzetting ⁽¹⁾ te realiseren van de richtlijn 93/13/EEG van de Raad van 5 april 1993 betreffende oneerlijke bedingen in consumentenovereenkomsten in de Belgische interne rechtsorde. Daartoe worden de artikelen 31 tot 33 en 98 van de wet van 14 juli 1991 betreffende de handelspraktijken en de voorlichting en bescherming van de consument gewijzigd (artikelen 1 tot 4 en 6 van het ontwerp) ⁽²⁾. De voorgestelde wijzigingen hebben blijkens de memorie van toelichting «geen andere reden dan het invoegen in de wet van de minimumbepalingen van de richtlijn, die onmisbaar zijn om een voldoende omzetting van deze laatste te waarborgen, en die er nog niet in voorkomen».

Voorts beoogt het ontwerp nog een wijziging van de artikelen 35 en 36 van dezelfde wet in verband met de opdrachten van de Commissie voor Oneerlijke Bedingen (artikel 5 van het ontwerp).

ONDERZOEK VAN DE TEKST

Indieningsformulier

Men schrijve «in te dienen» in plaats van «neer te leggen».

(1) Deze richtlijn diende uiterlijk op 31 december 1994 te zijn omgezet in de Belgische rechtsorde. In de Belgische wetgeving was terzake reeds een reglementering vorhanden, met name deze vervat in de artikelen 31 tot 34 van de wet van 14 juli 1991 betreffende de handelspraktijken en de voorlichting en bescherming van de consument, welke wet op bepaalde punten reeds een bescherming biedt die verdergaand is dan deze van de richtlijn. Op een aantal andere punten beantwoordde deze wetgeving nochtans niet aan de bepalingen van de richtlijn, zoals dat blijken mag uit de in gebreke stellingen van de Europese Commissie van 1 april 1996 en 13 februari 1997.

(2) De wet van 3 april 1997 betreffende oneerlijke bedingen in overeenkomsten gesloten tussen titularissen van vrije beroepen en hun cliënten heeft de richtlijn 93/13/EEG omgezet voor wat betreft de beoefenaars van vrije beroepen omgezet voor wat betreft de beoefenaars van vrije beroepen.

AVIS DU CONSEIL D'ETAT

Le CONSEIL D'ETAT, section de législation, première chambre, saisi par le Ministre de l'Economie, le 19 novembre 1997, d'une demande d'avis sur un projet de loi «modifiant la loi du 14 juillet 1991 sur les pratiques du commerce et sur l'information et la protection du consommateur», a donné le 11 décembre 1997 l'avis suivant :

PORTEE DU PROJET

Le projet soumis pour avis au Conseil d'Etat tend tout d'abord à poursuivre la transposition dans l'ordre juridique interne belge ⁽¹⁾, de la directive 93/13/CEE du Conseil du 5 avril 1993 concernant les clauses abusives dans les contrats conclus avec les consommateurs. Sont modifiés à cet effet, les articles 31 à 33 et 98 de la loi du 14 juillet 1991 sur les pratiques du commerce et sur l'information et la protection du consommateur (articles 1er à 4 et 6 du projet) ⁽²⁾. Selon l'exposé des motifs, les modifications proposées «n'ont d'autre raison que d'insérer dans la loi les dispositions minimales de la directive, indispensables pour assurer une transposition suffisante de cette dernière, et qui n'y figurent pas encore».

Le projet envisage en outre de modifier les articles 35 et 36 de la même loi, en ce qui concerne les attributions de la Commission des clauses abusives (article 5 du projet).

EXAMEN DU TEXTE

Formule de présentation

Dans le texte néerlandais, il conviendra d'écrire les mots «in te dienen» au lieu de «neer te leggen».

(1) Cette directive devait être transposée dans l'ordre juridique belge, au plus tard le 31 décembre 1994. La législation belge comportait déjà une réglementation à cet égard, à savoir celle qui figure aux articles 31 à 34 de la loi du 14 juillet 1991 sur les pratiques du commerce et sur l'information et la protection du consommateur, loi qui offre déjà, sur certains points, une protection plus étendue que celle prévue par la directive. Toutefois, sur divers autres points, cette législation ne satisfaisait pas aux dispositions de la directive, ainsi qu'il ressort des mises en demeure de la Commission européenne des 1er avril 1996 et 13 février 1997.

(2) La loi du 3 avril 1977 relative aux clauses abusives dans les contrats conclus avec leurs clients par les titulaires de professions libérales a transposé la directive 93/13/CEE pour ce qui est des personnes exerçant une profession libérale.

Artikel 1

In het eerste lid van dit artikel wordt terecht verwezen naar artikel 78 van de Grondwet, wat betekent dat het ontwerp geen betrekking heeft op een der aangelegenheden opgesomd in de artikelen 74 en 77 van de Grondwet en dat het behandelen ervan door de Senaat facultatief is.

Artikel 3

Om logistieke redenen en tevens om nauwer aan te sluiten bij de bepalingen van de bijlage bij de richtlijn 93/13/EEG, verdient het aanbeveling sommige wijzigingen in artikel 32 van de wet van 14 juli 1991 nauwkeuriger te formuleren en wel als volgt :

- de inleidende zin van 1° redigere men als volgt :
«punt 2 wordt aangevuld met het volgende lid »;
- nog in 1° vervange men in het ontworpen lid het woord «prijsstommelingen» door «prijsindexeringen»;
- de inleidende zin van 2° redigere men als volgt :
«punt 5 wordt aangevuld als volgt »;
- de inleidende zin van 3° redigere men als volgt :
«punt 17 wordt aangevuld als volgt »;
- nog in 3° voege men in de ontworpen tekst na de woorden «... automatisch te verlengen» het zinsdeel «bij ontbreken van tegengestelde kennisgeving van de consument» toe;
- de inleidende zin van 4° redigere men als volgt :
«de volgende punten worden toegevoegd »;
- nog wat het 4° betreft schrijve men in het ontworpen punt 25 «voorschotten» in plaats van «bedragen».

Artikel 4

1. In het ontworpen artikel 33, § 1, eerste lid, schrijve men «... van deze afdeling ...» in plaats van «... van deze wet ...».
2. Met het oog op een correcte implementatie van artikel 6, lid 2, van de voornoemde richtlijn 93/13/EEG dienen de woorden «... wanneer er een nauwe band bestaat tussen de overeenkomst en het grondgebied van een Lid-Staat ...» uitdrukkelijk te worden opgenomen in de ontworpen paragraaf 2 van artikel 33.

Article 1er

A l'alinéa 1er de cet article, il est fait référence, avec raison, à l'article 78 de la Constitution, ce qui signifie que le projet ne porte pas sur l'une des matières énumérées aux articles 74 et 77 de la Constitution, et que son examen par le Sénat est facultatif.

Article 3

Pour des raisons de technique législative, d'une part, mais afin, aussi, de s'inspirer davantage des dispositions figurant à l'annexe de la directive 93/13/CEE, il est conseillé de formuler avec plus de précision certaines modifications apportées à l'article 32 de la loi du 14 juillet 1991, notamment comme suit :

- il conviendra de rédiger la phrase liminaire du 1° comme suit :
«le point 2 est complété par l'alinéa suivant »;
- toujours au 1°, l'on remplacera, dans l'alinéa en projet, les mots «de variation de prix» par «d'indexation de prix»;
- l'on rédigera la phrase liminaire du 2°, comme suit :
«le point 5 est complété comme suit »;
- il conviendra de rédiger la phrase liminaire du 3°, comme suit :
«le point 17 est complété comme suit »;
- toujours au 3°, après les mots «... contrat à durée indéterminée», l'on ajoutera, dans le texte en projet, le membre de phrase «, en l'absence d'une notification contraire du consommateur»;
- il y aura lieu de rédiger la phrase liminaire du 4°, comme suit :
«les points suivants sont ajoutés »;
- toujours en ce qui concerne le 4°, l'on écrira, au point 25 en projet, le mot «acomptes» au lieu de «sommés».

Article 4

1. A l'article 33, § 1er, alinéa 1er, en projet, il conviendra d'écrire «... de la présente section ...» au lieu de «... de la présente loi ...».
2. En vue de la mise en oeuvre correcte de l'article 6, paragraphe 2, de la directive 93/13/CEE précitée, les mots «... lorsque le contrat présente un lien étroit avec le territoire des Etats membres» doivent être expressément reproduits au paragraphe 2 de l'article 33, en projet.

Artikel 5

Om wetgevingstechnische redenen dient dit artikel te worden verdeeld in twee artikelen, aangezien het een wijziging aanbrengt in twee verschillende artikelen van de wet van 14 juli 1991.

Artikel 7

De inwerkingtreding bepaald bij dit artikel zal vanzelfsprekend geen afbreuk kunnen doen aan de in artikel 10, lid 1, van de richtlijn 93/13 EEG vervatte verplichting om deze uiterlijk op 31 december 1994 om te zetten in het nationale recht en de desbetreffende regels van toepassing te maken op alle na die datum gesloten contracten.

De kamer was samengesteld uit

de Heren

J. DE BRABANDERE, *kamervoorzitter;*

M. VAN DAMME,
D. ALBRECHT, *staatsraden;*

G. SCHRANS, *assessoren van de*
E. WYMEERSCH, *afdeling wetgeving;*

Mevrouw

A. BECKERS, *griffier.*

De overeenstemming tussen de Nederlandse en de Franse tekst werd nagezien onder toezicht van de H. D. ALBRECHT.

Het verslag werd uitgebracht door de H. P. DEPUYDT, auditeur. De nota van het Coördinatiebureau werd opgesteld en toegelicht door de H. E. VANHERCK, referendaris.

De Griffier,

A. BECKERS

De Voorzitter,

J. DE BRABANDERE

Article 5

Pour des raisons de légistique, il y aura lieu de diviser cet article en deux articles, dès lors qu'il modifie deux articles distincts de la loi du 14 juillet 1991.

Article 7

L'entrée en vigueur fixée par cet article ne pourra à l'évidence remettre en cause l'obligation inscrite à l'article 10, paragraphe 1er, de la directive 93/13/CEE, de transposer celle-ci en droit national au plus tard le 31 décembre 1994 et de rendre les règles y afférentes applicables à tous les contrats conclus après cette date.

La chambre était composée de

Messieurs

J. DE BRABANDERE, *président de chambre;*

M. VAN DAMME,
D. ALBRECHT, *conseillers d'Etat;*

G. SCHRANS, *assesseurs de la*
E. WYMEERSCH, *section de législation;*

Madame

A. BECKERS, *greffier.*

La concordance entre la version néerlandaise et la version française a été vérifiée sous le contrôle de M. D. ALBRECHT.

Le rapport a été présenté par M. P. DEPUYDT, auditeur. La note du Bureau de coordination a été rédigée et exposée par M. E. VANHERCK, référendaire.

Le Greffier,

A. BECKERS

Le Président,

J. DE BRABANDERE

WETSONTWERP

ALBERT II, KONING DER BELGEN

Aan allen die nu zijn en hierna wezen zullen,
ONZE GROET.

Op de voordracht van Onze Vice-Eerste Minister en Minister van Economie, Onze Minister van Landbouw en de Kleine en Middelgrote Ondernemingen en Onze Minister van Justitie,

Hebben Wij besloten en besluiten Wij :

Onze Vice-Eerste Minister en Minister van Economie, Onze Minister van Landbouw en de Kleine en Middelgrote Ondernemingen en Onze Minister van Justitie zijn gelast in Onze Naam, het ontwerp van wet, waarvan de tekst hierna volgt, voor te leggen aan de Wetgevende Kamers en in te dienen bij de Kamer van Volksvertegenwoordigers:

Artikel 1

Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 78 van de Grondwet.

Zij vervolledigt de uitvoering van de richtlijn van de Raad nr 93/13/EEG van 5 april 1993 betreffende oneerlijke bedingen in consumentenovereenkomsten.

Art. 2

In artikel 31 van de wet van 14 juli 1991 betreffende de handelspraktijken en de voorlichting en bescherming van de consument, waarvan de tegenwoordige tekst § 1 zal vormen, worden de §§ 2, 3 en 4 toegevoegd, luidend als volgt :

«§ 2 Voor de toepassing van deze afdeling moet worden verstaan onder :

1° producten : niet enkel de lichamelijke roerende zaken, maar ook de onroerende zaken, de rechten en de verplichtingen;

2° verkoper : niet enkel de personen bedoeld in artikel 1, 6, maar ook iedere andere natuurlijke persoon of rechtspersoon, uitgezonderd de titularissen

PROJET DE LOI

ALBERT II, ROI DES BELGES

A tous, présents et à venir,
SALUT.

Sur la proposition de Notre Vice-Premier Ministre et Ministre de l'Economie, de Notre Ministre de l'Agriculture et des Petites et Moyennes Entreprises et de Notre Ministre de la Justice,

Nous avons arrêté et arrêtons :

Notre Vice-Premier Ministre et Ministre de l'Economie, Notre Ministre de l'Agriculture et des Petites et Moyennes Entreprises et Notre Ministre de la Justice sont chargés de présenter en Notre Nom, aux Chambres législatives, et de déposer à la Chambre des Représentants, le projet de loi dont la teneur suit :

Article 1er

La présente loi règle une matière visée à l'article 78 de la Constitution.

Elle complète la mise en oeuvre de la directive du Conseil n° 93/13/CEE du 5 avril 1993 concernant les clauses abusives dans les contrats conclus avec les consommateurs.

Art. 2

A l'article 31 de la loi du 14 juillet 1991 sur les pratiques du commerce et sur l'information et la protection du consommateur, dont le texte actuel formera le § 1er, sont ajoutés les §§ 2, 3 et 4 rédigés comme suit :

«§ 2 Pour l'application de la présente section, il faut entendre par :

1° produits : non seulement les biens meubles corporels, mais aussi les biens immeubles, les droits et les obligations;

2° vendeur : non seulement les personnes visées à l'article 1er, 6, mais aussi toute autre personne physique ou morale, à l'exception des titulaires d'une

van een vrij beroep zoals bepaald in artikel 2, 1°, van de wet van 3 april 1997 betreffende oneerlijke bedingen in overeenkomsten gesloten tussen titularissen van vrije beroepen en hun cliënten, die bij een overeenkomst afgesloten met een consument handelt in het kader van zijn beroepsactiviteit.

§ 3 Voor de beoordeling van het onrechtmatige karakter van een beding van een overeenkomst worden alle omstandigheden rond de sluiting van de overeenkomst, alsmede alle andere bedingen van de overeenkomst of van een andere overeenkomst waarvan deze afhankelijk is, op het moment waarop de overeenkomst is gesloten in aanmerking genomen, rekening houdend met de aard van de producten of diensten waarop de overeenkomst betrekking heeft.

De beoordeling van het onrechtmatige karakter van bedingen heeft geen betrekking op de bepaling van het eigenlijke voorwerp van de overeenkomst, noch op de gelijkwaardigheid van enerzijds de prijs of vergoeding en anderzijds de als tegenprestatie te leveren producten of te verrichten diensten, voor zover die bedingen duidelijk en begrijpelijk zijn geformuleerd.

§ 4 Indien alle of bepaalde bedingen van de overeenkomst schriftelijk zijn, moeten ze duidelijk en begrijpelijk zijn opgesteld.

Ingeval van twijfel over de betekenis van een beding, prevaleert de voor de consument gunstigste interpretatie. Deze uitleggingsregel is niet van toepassing in het kader van vordering tot staking bepaald in artikel 95.»

Art.3

In artikel 32 van dezelfde wet worden de volgende wijzigingen aangebracht:

1° in de inleidende zin worden de woorden «Bij de tekoopaanbiedingen en de verkoop van producten en diensten» vervangen door de woorden «In de overeenkomsten gesloten»;

2° punt 2 wordt aangevuld met het volgende lid :

«Deze bepaling doet geen afbreuk :

— aan bedingen van prijsindexering, voor zover deze niet onwettig zijn en de wijze waarop de prijzen worden aangepast expliciet beschreven is in de overeenkomst,

profession libérale telle que définie à l'article 2, 1°, de la loi du 3 avril 1997 relative aux clauses abusives dans les contrats conclus avec leurs clients par les titulaires de professions libérales, qui, dans un contrat conclu avec un consommateur, agit dans le cadre de son activité professionnelle.

§ 3 Le caractère abusif d'une clause contractuelle est apprécié en tenant compte de la nature des produits ou services qui font l'objet du contrat et en se référant, au moment de la conclusion du contrat, à toutes les circonstances qui entourent sa conclusion, de même qu'à toutes les autres clauses du contrat, ou d'un autre contrat dont il dépend.

L'appréciation du caractère abusif des clauses ne porte ni sur la définition de l'objet principal du contrat, ni sur l'adéquation entre le prix et la rémunération, d'une part, et les produits ou services à fournir en contrepartie, d'autre part, pour autant que ces clauses soient rédigées de manière claire et compréhensible.

§ 4 Lorsque toutes ou certaines clauses du contrat sont écrites, ces clauses doivent être rédigées de manière claire et compréhensible.

En cas de doute sur le sens d'une clause, l'interprétation la plus favorable au consommateur prévaut. Cette règle d'interprétation n'est pas d'application dans le cadre de l'action en cessation prévue à l'article 95.»

Art.3

A l'article 32 de la même loi sont apportées les modifications suivantes :

1° dans la phrase introductive, les mots «Dans les offres en vente et ventes de produits et de services» sont remplacés par les mots «Dans les contrats conclus»;

2° le point 2 est complété par l'alinéa suivant :

«Cette disposition ne fait pas obstacle :

— aux clauses d'indexation de prix pour autant qu'elles ne soient pas illicites et que le mode d'adaptation du prix soit explicitement décrit dans le contrat,

— aan bedingen waarbij de verkoper van financiële diensten zich het recht voorbehoudt het tarief van deze diensten te wijzigen, mits de verkoper verplicht wordt dit ter kennis te brengen van de consument binnen een redelijke opzegtermijn en deze vrij is onmiddellijk de overeenkomst op te zeggen,

— aan bedingen waarbij de verkoper van financiële diensten zich het recht voorbehoudt de door of aan de consument te betalen rentevoet te wijzigen, zonder enige opzegtermijn in geval van geldige reden, mits de verkoper verplicht wordt dit zo spoedig mogelijk ter kennis te brengen van de consument en deze vrij is onmiddellijk de overeenkomst op te zeggen»,

3° punt 5 wordt aangevuld als volgt :

«of hem het exclusieve recht te geven om één of ander beding van de overeenkomst te interpreteren» ;

4° punt 17 wordt aangevuld als volgt :

«of een overeenkomst van bepaalde duur automatisch te verlengen, bij ontbreken van tegengestelde kennisgeving van de consument, terwijl een al te ver van het einde van de overeenkomst verwijderde datum is vastgesteld als uiterste datum voor de kennisgeving van de wil van de consument om de overeenkomst niet te verlengen» ;

5° de volgende punten worden toegevoegd :

«22. de wettelijke aansprakelijkheid van de verkoper uit te sluiten of te beperken bij overlijden of lichamelijk letsel van de consument ten gevolge van een doen of nalaten van deze verkoper;

23. op onweerlegbare wijze de instemming van de consument vast te stellen met bedingen waarvan deze niet daadwerkelijk kennis heeft kunnen nemen vóór het sluiten van de overeenkomst;

24. de verkoper toe te staan door de consument betaalde bedragen te behouden wanneer deze afziet van het sluiten van de overeenkomst, zonder erin te voorzien dat de consument een gelijkwaardig bedrag aan schadevergoeding mag ontvangen van de verkoper wanneer deze laatste afziet;

25. de verkoper toe te staan de door de consument betaalde voorschotten te behouden ingeval de verkoper zelf de overeenkomst opzegt ;

26. de verplichting van de verkoper te beperken om de verbintenissen na te komen die door zijn gevolmachtigden zijn aangegaan, of diens verbintenissen te laten afhangen van het naleven van een bijzondere formaliteit;

— aux clauses selon lesquelles le vendeur de services financiers se réserve le droit de modifier le tarif de ces services, pourvu que soit mise à sa charge l'obligation d'en informer le consommateur avec un préavis raisonnable et que celui-ci soit libre de résilier immédiatement le contrat,

— aux clauses selon lesquelles le vendeur de services financiers se réserve le droit de modifier le taux d'intérêt dû par le consommateur ou dû à celui-ci, sans aucun préavis en cas de raison valable, pourvu que soit mise à la charge du vendeur l'obligation d'en informer le consommateur dans les meilleurs délais et que celui-ci soit libre de résilier immédiatement le contrat»,

3° le point 5 est complété comme suit :

«ou de lui conférer le droit exclusif d'interpréter une quelconque clause du contrat»;

4° le point 17 est complété comme suit :

«ou de proroger automatiquement un contrat à durée déterminée, en l'absence d'une notification contraire du consommateur, alors qu'une date excessivement éloignée de la fin du contrat a été fixée comme date limite pour exprimer cette volonté de non-prorogation de la part du consommateur»;

5° les points suivants sont ajoutés :

«22. d'exclure ou de limiter la responsabilité légale du vendeur en cas de mort du consommateur ou de dommages corporels causés à celui-ci, résultant d'un acte ou d'une omission de ce vendeur;

23. constater de manière irréfragable l'adhésion du consommateur à des clauses dont il n'a pas eu, effectivement, l'occasion de prendre connaissance avant la conclusion du contrat;

24. permettre au vendeur de retenir des sommes versées par le consommateur lorsque celui-ci renonce à conclure le contrat, sans prévoir le droit, pour le consommateur, de percevoir une indemnité d'un montant équivalent de la part du vendeur lorsque c'est ce dernier qui renonce;

25. permettre au vendeur de retenir les sommes versées par le consommateur lorsque c'est le vendeur lui-même qui résilie le contrat;

26. restreindre l'obligation du vendeur de respecter les engagements pris par ses mandataires ou de soumettre ses engagements au respect d'une formalité particulière;

27. op ongepaste wijze de wettelijke rechten van de consument ten aanzien van de verkoper of een andere partij in geval van volledige of gedeeltelijke wanprestatie of van gebrekkige uitvoering door de verkoper van een van diens contractuele verplichtingen uit te sluiten of te beperken;

28. te voorzien in de mogelijkheid van overdracht van de overeenkomst door de verkoper, wanneer hierdoor de garanties voor de consument zonder diens instemming geringer kunnen worden.»

Art. 4

Artikel 33 van dezelfde wet wordt vervangen door de volgende bepaling:

«Art. 33

§ 1 Elk onrechtmatig beding in de zin van de bepalingen van deze afdeling is verboden en nietig.

De overeenkomst blijft bindend voor de partijen, indien de overeenkomst zonder de onrechtmatige bedingen kan voortbestaan.

De consument kan niet afzien van de rechten die hem bij deze afdeling worden toegekend.

§ 2 Een beding dat de wet van een Staat die geen lid is van de Europese Unie op de overeenkomst toepasselijk verklaart, wordt wat de in deze afdeling geregelde aangelegenheden betreft voor niet geschreven gehouden wanneer bij gebreke van dat beding de wet van een Lidstaat van de Europese Unie toepaselijk zou zijn en die wet de consument in de genoemde aangelegenheden een hogere bescherming verleent».

Art. 5

In artikel 35, § 3, eerste lid, van dezelfde wet, worden de woorden «de bedrijven of» geschrapt.

Art. 6

In artikel 36, § 1, tweede lid, van dezelfde wet, wordt het woord «Verkopers», zoals vermeld vóór de woorden «interprofessionele en bedrijfspgroeperingen», geschrapt.

27. exclure ou limiter de façon inappropriée les droits légaux du consommateur vis-à-vis du vendeur ou d'une autre partie en cas de non-exécution totale ou partielle ou d'exécution défectueuse par le vendeur d'une quelconque de ses obligations contractuelles;

28. prévoir la possibilité de cession du contrat de la part du vendeur, lorsqu'elle est susceptible d'engendrer une diminution des garanties pour le consommateur, sans l'accord de ce dernier.»

Art. 4

L'article 33 de la même loi est remplacé par la disposition suivante :

«Art. 33

§ 1er Toute clause abusive au sens des dispositions de la présente section, est interdite et nulle.

Le contrat reste contraignant pour les parties, s'il peut subsister sans les clauses abusives.

Le consommateur ne peut renoncer au bénéfice des droits qui lui sont conférés par la présente section.

§ 2 Une clause déclarant applicable au contrat la loi d'un Etat tiers à l'Union Européenne est réputée non écrite en ce qui concerne les matières régies par la présente section lorsque, en l'absence de cette clause, la loi d'un Etat membre de l'Union européenne serait applicable et que cette loi procure une protection plus élevée au consommateur dans lesdites matières».

Art. 5

A l'article 35, § 3, alinéa 1er, de la même loi, les mots «les entreprises ou» sont supprimés.

Art. 6

A l'article 36, § 1er, 2ème alinéa, de la même loi, les mots «Les vendeurs», figurant avant les mots «les groupements professionnels et interprofessionnels», sont supprimés.

Art.7

Artikel 98, § 1, van dezelfde wet, wordt aangevuld met het volgende lid :

«De vordering tot staking van de door artikel 33 verboden handelingen kan, afzonderlijk of gezamenlijk, worden ingesteld tegen verscheidene verkopers van dezelfde economische sector of hun verenigingen die gebruik maken dan wel het gebruik aanbevelen van dezelfde of van soortgelijke algemene contractuele bedingen.»

Art. 8

Artikel 5, tweede lid, van de wet van 3 april 1997 betreffende oneerlijke bedingen in overeenkomsten gesloten tussen titularissen van vrije beroepen en hun cliënten, wordt met de volgende zin aangevuld :

«Deze uitleggingsregel is niet van toepassing in het kader van de in artikelen 6 tot 8 van de huidige wet bedoelde vordering tot staking».

Art. 9

Deze wet treedt in werking de eerste dag van de tweede maand volgend op die gedurende welke zij in het Belgisch Staatsblad is bekendgemaakt.

Gegeven te Brussel, 18 mei 1998.

ALBERT

VAN KONINGSWEGE :

*De Vice-Eerste Minister
en Minister van Economie,*

E. DI RUPO

*De minister van Landbouw en de
kleine en middelgrote
ondernemingen,*

K. PINXTEN

De minister van Justitie,

T. VAN PARYS

Art. 7

L'article 98, §1er, de la même loi, est complété par l'alinéa suivant :

«L'action en cessation des actes interdits par l'article 33 peut être dirigée, séparément ou conjointement, contre plusieurs vendeurs du même secteur économique ou leurs associations qui utilisent ou recommandent l'utilisation des mêmes clauses contractuelles générales, ou de clauses similaires.»

Art. 8

L'article 5, alinéa 2, de la loi du 3 avril 1997 relative aux clauses abusives dans les contrats conclus avec leurs clients par les titulaires de professions libérales, est complété par la phrase suivante :

«Cette règle d'interprétation n'est pas d'application dans le cadre de l'action en cessation prévue aux articles 6 à 8 de la présente loi».

Art.9

La présente loi entre en vigueur le premier jour du deuxième mois qui suit celui au cours duquel elle aura été publiée au Moniteur belge.

Donné à Bruxelles, le 18 mai 1998.

ALBERT

PAR LE ROI :

*Le Vice-Premier Ministre
et Ministre de l'Economie,*

E. DI RUPO

*Le ministre de l'Agriculture et
des Petites et Moyennes
Entreprises,*

K. PINXTEN

Le ministre de la Justice,

T. VAN PARYS